

Stockflecke

P. f. 173

Theol. P. VIII. 367 641.

14
EXPLICATIO

ἐλεγκτικῆ

Evangelii Dominica Sexa-
gesimæ.

P R Æ S I D E

Dn,

JOHANNE GERHARDO

DOCTORE ET PROFESSORE

THEOLOGO IN ACADEMIA

JENENSIS.

Suo

Patrono & Praeceptore suscipiendo,

ad disputandum publicè

proposita

2

M. JEREMIA HICKMANO

Dipoldisvvaldensi Misnico, jam Diacono

Fravvbrishizensi.

Ad diem 14. Februarij.

ANNO M, DG, XVIII.

J E N Æ

Typis TOBIÆ STEINMANNI.

ILLUSTRIBUS

&
GENEROSIS DOMINIS
DOMINO

HEINRICO *Reussen/*
JUNIORI & SENIORI, DOMINO

*in Plawen / Graß / Kranichfeld / Geraw / Schlatz & Lobenz
stein, &c. S. Caesariae Majestati à Consiliis,*

Ut &

DOMINO

CHRISTIANO SCHENCKEN,

*Libero Baroni in Tauttenburgk & Fravven-
briessnitz, designato Academiae Jenensis
Rectori.*

Domini Collatoribus meis Clementissimis

hoc

εργώνημα Theologicum

*subiectissime dicat autor pagellarum
harum*

**M. Jeremias Hickman, Dia-
conus Fravvbrissenzenfis,
Respondens.**

EVANGELIUM
DOMINICA SEXA-
GESIMÆ LUC, VIII.

THESIS PRIMA.

Moris est Scripturarum obscu-
ris manifesta subnectere; & quod prius
sub ænigmate dixerint, aperta voce pro-
ferre, inquit Hieronym. in Es. lib. 5. comm.
19. Effato huic ἀξιολόγω inter alios Bi-
bliorum textus nostra proposita Parabo-
la, eaq; bimembris evidenter suffragatur. Priori namq; loco nu-
da parabolæ recitatio ὡς ἐν προτάσει; posteriori membro pla-
na, plenaq; eiusdem ἐπεξηγήσει ἐν ἀπαδόσει subjicitur. Utraq;
pars diversos diversæ mentis & προσωρέσεως audiendi verbum
homines repræsentat.

DE PRIORI.

II. Hic advertenda veniunt τὰ προηγμένα, recitatio-
nem parabolæ antegredientia; παραχθέντα, ingredientia; μετε-
πόρευτα, consequentia.

III. Antecedentia habent occasionem, auditorum de-
scriptionem, docendi rationem. (a) Occasio sive ἀφορμή fuit
confluxus ille & concursus turbæ concionum Christi audien-
darum & miraculorum videndorum avidissimæ. (b) Auditores
erant 1. plebei, maximam partem, turba scilicet, 2. multi imò
plurimi, 3. varii, cum apud mare συνιόντες, tum etiam ex Ga-
lilæa κατὰ πόλιν oppidatim Christum secuti, 4. impigri
ἐπιπε-

ἐπιπορεύμενοι, 5. fervidi, properarunt, 6. callidi, ad Christum se contulerunt. (c) Docendi ratio per parabolas facta est. Parabola est vocabulum unum *ἐκ τῶν πολλαχῶς λεγομένων*. Notat 1. Contra pios & impios insultantium derisionem Esa. 14.4, Jer. 24.9. Deut. 28.37. 1. Reg. 9.7. 2. figuratam & intricatam, obscuramq; locutionem Ezech. 20. v. ult. c. 24. v. 3. Joh. 16. 29. 3. doctrinam ubi sub sermone, qui apposita quadam similitudine alias res pingere & oculis quasi exponere videtur, alia significantur. 4. artificiosè, graviterq; dictam & paucis res magni ponderis atq; momenti concinnatam sententiam. Hæc ipsa *σημάσια* in nostro textu locum habet, in quo Christus *μὴ ἀλλὰ λιγέως, ἀπλῶς* licet sive simpliciter res gravissimas proposuit. Simpliciter dico; (a) sui ipsius causa: divinum namque est humilia altis præferre, (b) verbi divini gratia, quod est *ἀταλήθεια*, veritas ipsa, cujus sermo simplex est, (c) auditorum causa, quia promiscua illorum multitudo erat: ab omnibus verò intelligi oportuit, (d) nostrum gratiâ, ut ipsius vestigia prementes simplices instar columbarum simus. Matth. 10. 16. Luc. 10. 3.

IV. Obiter autem extra textum nostrum huc adduci operæ precium videtur, quæ huc spectantia in reliquis Evangelistis habentur. 1. Tempus recitationis parabolarum & quidem illud, quo sermonem Domini cognati ejus interrumpunt, & quo tantam adversariorum blasphemiam Christus sustinuit, ut intelligas, contra bonitatem Dei nihil potuisse malitiam. Beda tom. 5. β dies *μία τῶν ἡμερῶν*, prima dierum, dies nostra Dominica. Luc. 8. 22. γ pars diei, sub vesperam Marc. 4. 35. 2. Locus, (a) in mari illo Galilææ notissimo, quo Christus è domo quadam, quæ paucos continebat, & in qua respirare, ibiq; quiescere & aliquid cibi sumere volebat, se contulit, à domesticis ita *ἀκαίροις* curis fideles verbi auditores dehortaturus. (b) è navis sive scapha piscatoria, quam ob nimium hominum, quibus premebatur, concursum conscendere, eaq; suggesti vice uti oportebat 1. ut tranquillius doceret 2. ut ab omnibus audiretur 3. ut ex altiori loco melius intelligeretur. (c) ad portum & litus

litus maris, nec versus mare, ut, partim se non piscium elingui-
um ἐν ὄρεσιν; sed hominum ἰσχυροῦν animarum piscato-
rem esse ostenderet: partim ut turbam ante se haberet, & ab ea
videretur, itaq; gratior & efficacior esset sermo.

V. Ingredientia proponunt parabola ipsius Seminatore,
Semen, Agrum. 1. Seminator ὁ σείρων, idem valet He-
bræorum more atq; σείρων, præpositum habet Articulum ἀ-
ριστον, cui respondet in lingua Sancta litera דַּעֲמִיקָה ה' præfixa.
Verbis & Participiis, quasi diceretur, σείρων τις, quidam qui
seminat, vel quod rectius, seminabat: præcedit enim ἐξήλαθεν,
subsequitur σείρας, Indefinita. 2. Semen fuit non aliunde
sumtum, emtum, mutuò acceptum: sed proprium semen, suum
semen, unum idemq; semen, & selectum quidem ad agrum con-
ferendum cum fœnoris vicissim reddendi expectatione: Id
quod in mandatis habebant antiquitus, ne agrum diversis semi-
nibus sererent. Lev. 19. v. 19. 3. Ager diverso quadruplici nem-
pe fundo semen ex cipit. Pars sparsi, conjectiq; seminis iuxta
viam **וְיָרֶחַץ** non dicit Syrus, **וְיָרֶחַץ** su-
per viam, sed super manum viæ, h. e. in dextram vel sinistram
partem viæ, aliàs nemo ita desperet, ut semen in ipsam semi-
tam data opera spargeret. Pars decidit **וְיָרֶחַץ** non
quidem **ידיו** sic dictam, quia non diceretur, sata progerminas-
se & enata fuisse: siquidem in petra sive saxo nihil suboriri so-
let: dilucidius Marcus: **וְיָרֶחַץ** scilicet **מֵעַרְבֵי תְּהֵם**.
Pars devenit inter Spinas, **עַל מֵסַחַת אֲבָתִים**, Matthæus habet
בְּיַרְדֵּן domum spinarum, quæ familiam quasi earum
ducit, & nihil nisi senticetum sive spinetum est. Pars deni-
que in terram bonam & pulcram iuxta vulgatam, **וְיָרֶחַץ**
בְּאֶרֶץ in terram bonam & fœcundam ceci-
dit, dum reliquum in tres inutiles terræ partes delapsum fuit,
idq; non intentione seminantis: (unicus enim fuit, nec diversis
locis & terris distinctus seminandi actus) sed casu, fortuito,
præter mentem & opinionem ejus.

VI. Pro quadruplici hac agri differentia quadrifariam diffe-

CADIT.

16
Differens ἐκτὸν sive effectum Consequens inducitur. Semen
quod juxta viam jactum fuerat, ob terræ duritatem 1. emerge-
re non potuit, 2. à fugientibus & quavis transeuntibus tan-
quam res nihili conculcatum est, 3. ab avibus erutum, colle-
ctum & devoratum fuit. Quod in petrosâ α propter profun-
ditatis carentiam citò enatum est, ἐξανέταλε, quod verbum pe-
culiariter dici consuevit de sole & plantis, uti Luc. i. 18. visitavit
nos ἀνατολή ex alto. β propter radicis sufficientis defectum
aruit, ἐξηράθη, planè uti illud: ἀνέταλε ὁ ἥλιος σὺν τῷ κῆ-
λων, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον. Jac. i. 11. γ propter humorem
aliunde nimirum deorsum ἐ Saxis sub soli glebis latentibus ad
grana seminis fœcundanda denegatum, postmodum ab exorto
Sole sumtum ardore extorruit, ἐκαυματίσθη κῆνυμα ardorem
notat, non æstum, qui alium calorem præsentat, nempe eum,
qui udo cœlo sudorem nimium extrahendo corpora penitus
resolvit & absorbit. Beza in N.T. major. super h. l. Quod in
spinas inciderat, ceciderat æquidem in terram extus bonam,
apparentem, sed intus plenam spinarum seminibus. Dico in-
tus, partim quia nemo tam nullius neque mentis neque intelli-
gentiæ foret, qui semen inter spinas studio conjiceret: cum
quia textus dicit concrevisse spinas & emerxisse, sed, quia pro-
pter connatam earum densitatem interius omnem terræ suc-
cum attrahentem, exterius radios solares à granis avertentem,
sata tandem maturitatem justam nullo modo consequi potue-
runt, suffocasse. Denique quod delapsum fuerat in terram
bonam, reddidit fructum juxta Lucam ἐκατοντάπλασιον sive
ἐκατοντάχην, quod à veritate alienum non est: siquidem Isaac
itidem κάρπον ἐκατόσδον lucratus est in Canaan. Gen. 26. v.
12. Marcus inquit terram bonam 1. dedisse fructum, contra
terram, quæ nullum reddidit, quia semen devoratum fuit,
2. dedisse ascendentem, contra terram petrosam, ubi enata,
ἐυθὺς αὐγερunt, nec potuerunt ascendere, 3. crescentem,
contra tellurem spinosam, quia spinæ densiores suffocaverunt
semen. Confer. Alphon. Sahneron. Tom. 6. tract. 4. pag. 21.
sive

sive juxta Matthæum, unum in 30. unum in 60. unum in 100. quod cur fiat, inferius explanabitur. Ubi mirandum non est, si una eademque terra trifariam fructificaverit: quandoquidem diversitas terræ in eodem loco potest inveniri. Id quod videlicet in arboribus pomiferis ejusdem speciei & in eodem hortu plantatis: nam quædam ex illis fructum aut nullum aut exilem reddunt, quædam verò dulcem & copiosum. Id. ib. p. 22.

VII. Consequentia habent α Exclamationem: Qui habet aures audiendi, audiat. Ita Dominus dum quid arduum & reconditum, & quod maximè nostra referebat intelligere, proponebat, negligentesque atque adeo de se malè sentientes auditores, ut *καρδιογνώστῃς* videbat, sic clamare solitus erat. Alph. Salmer. Tom. 6. tract. 4. pag. 20. Quinquies ea verba diversis vicibus & locis in Evangelistis à Christo iterata inveniuntur, 1. in nostra parabola. Luc. 8. 8. 2. Matth. 11. 15. 3. Matth. 13. 43. 4. Marc. 4. 9. 5. Marc. 7. 16. Nullibi horum omnium præmissorum locorum, nisi hîc solùm Christus clamavit, idq; ideo (a) ut quasi cœlesti quodam tonitru veterum auditoribus excuteret, (b) ut ostenderet, parabolam hanc nostram res longè sublimiores in recessu contentas habere, quàm à prima statim fronte promittere existimerur. (c) ut innueret nos procul ab ipso esse. (d) ut notaret, multos hominum aures & oculos non habere, imò suo vitio habere nolle. (e) ut auditores redderet attentos, propterea, quod vel aliquid singulare dixisset, vel *παρὰ ποδῶν* secururam antegressæ parabolæ explicationem annexurus esset. Unde Hieronymus in c. 4. Epist. ad Galat. Clamor in Scripturis non magnæ vocis emissio est, sed scienciæ & dogmatum magnitudo.

VIII. β Interrogationem, quæ proponit 1. interrogantes, qui fuerunt ii, qui cum Christo erant. Ita enim quibusdam in Codicibus Græcis (annorante Salm. T. 6. t. 4. p. 21.) legitur: *οἱ παρὰ αὐτὸν τοῖς δώδεκα*. II proinde indignantur, qui Christo erant dediti & addicti, qui Christum comitabatur, qui ipsius erant assecla, adeoq; partibus ejusdem adstabant. Æschin. *κατὰ κλητ. φέροντες μὲν τῷ δήμῳ ἐλπιδὰς κενὰς, Δημοσθένει δὲ*

ὅτι δὲ δόξουσιν, καὶ τοῖς περὶ αὐτῶν : populo quidem vanam
spem afferentes : Demostheni autem & ejus sectatoribus pecu-
niam. 2. Interrogatum Christum, qui optimus verborum
suorum interpres, uti solus Rabbi noster Matth. 23, 8. Propheta
Deut. 18. 15. Doctor linguæ peritæ Ef. 50. 4. *Φῶς ἀληθείας*, quod
solum ignorantiae & errorum tenebras discutere potest. Joh. 1.
9. 3. Interrogationis *Βικαρίας*. Quæstus fuit Christus, cum
esset *καταμονὰς* solus cum solis discipulis & aliis *Φιλομαθέ-*
σι, quorum prudentia & modestia inde conspicitur, quod ser-
monem Domini non interrumpunt. Stultum est namq; simul
atque scandalosum concionatori in sermonis progressu respon-
sare & Anabaptistarum aliorumq; fanaticorum *ἀναιδῶν* instar
in publico obloqui : sed oportune omnia efficienda sunt. Har-
mon. Chemnic. l. 3. p. 80. 4. Interrogandi causam. Quærent
cum aliorum nomine, cur tot parabola continua in docendo
adhibeat, propterea, quod hæctenus tam crebris parabolis Chri-
stum uti non audivissent : tum sui ipsorum gratia, quænam esset
illa parabola ; suam ita ignorantiam, qua nos omnes natura la-
boramus, agnoscentes, ideoq; erudiri cupientes. Etenim para-
bolarum ea vis est, ut rem quidem plerumq; illustrent, & si bene
intelligentur, attentionem excitent, delectent, altiusq; memo-
riæ infixantur : sed tamen si non applicentur aut explicentur,
interdum rudioribus sensum obscurant & dubitandi, variosque
sensus excogitandi occasionem præbent. Flacius in Cl. Scr. parte
alter. p. 350.

IX. γ. Responsonem Christi spectantem auditores
Βικάρπες καὶ ἀνάρπες. Illis, inquit, qui *Φιλομαθεῖς* se exhi-
bent ; qui referari & aperiri mysterium parabola exoptant ; qui
media discendi non negligunt ; qui Spiritui docenti & ducenti
non repugnant ; qui doctrinæ salutari *σκληροκαρδίας* malitia
& affectata cæcitate nec pessulum, nec obicem ponunt ; qui in
mysteriis sacris *νηπίες* se fatentur, nempe tales, qui rationem,
qua infantes per infirmitatem ætatis nondum utuntur, sub verbi
obsequium capti vant, fideq; piscatoria Evangelium recipiunt ;
2. Cor. 10. 6; datum est non à naturæ suggestionem, sed *ἐνωθεθεῖς*
non

non coactione, sed ultrò; non ex merito, sed gratis my-
stera nempe pleniorum intelligentiam parabolæ & arcana re-
liqua regni Dei, Ecclesiæ, ubi Deus intermedio verbo regnat.
Confer Contin. Harm. Chemn. c. 61. p. 281. 282. Vanescit ergo
Pontificiorum somnium contendendum, Christum ita stabili-
visse in homine *ἀντεξέσθαι*, & interdixisse verbis istis vulgo &
imperitæ hominum multitudini lectionem Bibliorum itemq;
judicium de rebus sacris, solos clericos concedens. Quod quam
ἀπορον sit, inferius in quæstionibus. His non datum est, vel per
parabolas. Calviniani quidam hinc adstruere satagunt ada-
mantinum & absolutum quoddam, æternumq; Dei decretum,
quo maxima pars hominum à Deo reprobata fuisse, ne æternæ
salutis fiat particeps credatur. Sed *ἀλόγως*. Nam, de quibus
sermo fit, quòd per parabolas mysteria verbi audiant, vocitan-
tur *λεῖποι* & *οἱ ἕξω*, & intelliguntur ii, qui à Christo abitionem
fecerant, auditamq; parabolam floccifecerant, nec à Christo
ejusdem *explanationem* petierant. His itaq; non parabolæ my-
sterium seu intelligentia; sed parabola duntaxat secundum lite-
ram dicta fuerat, sine omni eius intellectu, ut sic perniciosæ suæ
oscitantix ac socordix pœnas luant justissimas atque dignissi-
mas. Reinec. in Panopl. t. 3. c. 4. p. 24. Quæ ipsa declaratio pate-
scit. 1. ex textus junctura: sequitur enim, ut (quod per *ὅτι*
explicatur, non causam, sed eventum signat) videntes non vi-
deant, & audientes non intelligant, *μὴ συνῶσι*, pro quo ultimo
Syrus habet *יִסְתַּכְּלוּ* (Beza in N. Test. majori legit,
מִסְתַּכְּלוּ, mestacel, latinis verbis additis: sed perperam, puta-
mus aliunde vel transcriptum, vel non intellectum fuisse idio-
ma Syrum, quod tamen impensè ita jactitat) à Syriaco *כִּכְּ*
quod in Pael significat *ἀμαρτάνειν*, in Aphel *ἀδινεῖν*, in Eth-
pael *συνιέναι*. Hebræum est *כִּכְּ* infatuavit. Quibus signi-
ficatibus collectis, *συνιέναι* idem est, atq; intelligendo peccare
& peccando infatuari, quæ significatio hic non habet locum.
Potest etiam à *כִּכְּ* deduci, quod significat non modò ali-
quid tantùm animo percipere: sed etiam animum in aliquid

B

acrius

acrius & circumspectius considerandam intendere: itaque τὸ
συνιέναι h.l. & intelligere, & animadvertere significat. Nec
enim Christus hic agit de hominibus planè rudibus, & qui ni-
hil eorum, quæ audiunt, intelligunt: sed de legisperitis & aliis,
qui Christum & observandi & carpendi gratia sequebantur,
qui hostes veritatis erant, qui gratiam Dei, quæ publicè offere-
batur omnibus, despiciatui habebant. 2. ex Esaïæ allegato te-
stimonio ad nostram parabolam accommodato. Dicitur enim
c. 6. 9. ἀκοῆ (auditum, sic enim rectiùs vertit vetus interpres, quàm
Erasmus, qui auribus interpretatur, quasi scriptum sit ἀκοαί, nam
ibi non **אָוִן** sed **עֵשֶׂה** legitur) ἀκούετε, καὶ ἔμῃ συνή-
τε (pro συνήσετε) καὶ βλέποντες, βλέψετε, καὶ ἔμῃ ἰδητέ
(pro εἴσατε vel potius pro εἴσαθε) Induratū est cor &c. Indura-
tio igitur in causa est, quod non omnes sensum mysteriorum
sacrorum assequi valeant. Etenim induratio non solum pecca-
tum est, sed etiam effectus, causa & pœna peccatorum. August.
lib. 5. contra Jul. c. 3. Peccatum est respectu sui, quia homines in-
durati occludunt aures ad verbi auditum instar aspidum Pl. 58.
Effectus est respectu ingredientium peccatorum, quia ex invec-
terata peccandi consuetudine oritur. Causa peccati est respectu
consequentium delictorum, quia ex lapideo corde multa scatur-
riunt peccata. Pœna est induratio respectu antegressæ iniquita-
tis, quando Deus aufert clangorem verbi illis, qui seipfos indi-
gnos salute judicant. Act. 13. Constat proinde illud Esaïæ di-
ctum, εἰς; ὁ μὲν Ἰηφά alia non ad absolutum quoddam, sed ad
judicarium justumq; Dei decretum ex voluntate consequente
ortum, referendum esse. 3. ex aliis Scripturæ locis Os. 13. 9. per-
ditio tua ex te Israel. Os. 13. 9. Qui non credit, jam judicatus est,
Joh. 3. 18. locutus sum & non audierunt, extendi manum meam,
& non fuit, qui aspiceret, despexit omne meum consilium,
Esa. 66. 4. Prov. 1. 24. vos nolulistis. Matth. 23. 37. Sic Matth. 11. 25.
asseritur sapientibus mundi mysteria, verbi manere abscondita,
quæ talia sunt, ut plerumque à summis ignorentur, & contra-
à contemptissimis percipiantur. 4. Ex ipso Calvinianorum Te-
stimonio. Rodolphus Gualtherus in hom. super c. 6. Esaïæ: Si
rem

rem ipsam cum omnibus: quæ in sermonibus præcedentibus dicta sunt, diligentius expendamus, jubetur Propheta eis denunciare pœnam, quam sua incurabili contumacia jam pridem erant commeriti. Item: Est ergo excœcatio pœna voluntariæ ignorantia & incredulitatis, ut minimè opus sit ex hoc loco & similibus disputationes de Deo instituere, num hic illius autor sit, & num huic nostra perditio accepta ferri debeat. Nam ut peccemus & peccando pereamus, nequaquam necesse est, ut novam malitiam in cordibus nostris Deus creet, cum toti carosimus, cujus figmenta à pueris prava sunt, & spontè in omne scelus feramur. Itaque si suum sanctum Spiritum Deus nobis subducatur, nosq; nostro arbitrio permittatur, mox fit, quod de Judæis hic dicitur: ut videntibus oculis non videamus &c. Cur Spiritum sanctum iis largiatur Deus, qui adversus hunc propria malitia luctantur? Sua ergò culpa pereunt, quotquot perierunt. Tantum ille. Wolfgangus musculus super Matth. c. 13. ita commentatur. Christus nequaquàm est autor perditionis eorum, qui videntes videre noluerunt: quemadmodum neq; Propheta Eïaias erat autor perditionis Judæorum. Verùm quando omnino data opera veritati & propriæ salutis resistebant judicio Dei iusto factum est, ut magis ac magis excœcarentur & perirent.

QUESTIONES CONTROVERSÆ

ex parabolico textu eruta.

I.

An ibi vera Ecclesia, ubi plurima
turba? ~~X~~

Statuit hoc Bellarm. l. 4. de Eccl. not. c. 3. 4. 5. &c. sed frustra 1. quia pauci electi. Matth. 20. 16. c. 22. 14. 2. quia collata cum immensa impiorum colluvie pusillus grex Ecclesia à Christo dicitur Luc. 12. 23. 3. quia ea sæpius ad paucissimos fuit reducta. 4. multitudo errantium errori non parit patrocinium. Potest quidem Ecclesia innumera multitudo dici, non quidem

B 2

quidem

quidem sensu Pontificio ratione multitudinis, qui Papæ adhærent, aliàs tempore Arianismi Ecclesia Christi, utpote angustis circumscripta terminis non fuisset vera Ecclesia; sed penes Arianos ea fuisset, quippe qui numero reliquos Christianos longè superabant: verùm Ecclesia in se considerata innumera omnium ordinum, ætatum, sexuum, locorum, populorum & tribuum membra complectitur.

II.

An verbi prædicatio plus fructificat in templo
quàm extra illud?

Nos contra Pontificios negamus acti & coacti 1. ratione evidenti: siquidem verbi vis & efficacia nequaquam ex loci conditione dependet; quia locus de essentia verbi non est. 2. promissione generali *παρασείας* Christi: ubi duo. Matth. 18. 20.

III.

An iudicium & examen de doctrina fidei pe-
nes laicos, & totam congregationem po-
pularem est?

Stapletonus negat in promt. Cathol. p. 68. 69. 1. quia Christus non per parabolas locutus esset 2. quia sic confunderetur ordo ministerii, 3. quia sic verbi Doctores contentui haberentur. Hem quàm puerilis hæc est collectio! 1. non sequitur, sermonem, qui primo statim auditu, intelligentiæ nostræ non est obvius, ideo proferri, ne quis inde iudicare possit. 2. potest aliquis auditor manere, licet ea, quæ quis audit, meditetur, ad literarum sacrarum trutinam, examinare & appendere studeat, uti nec Berrhoenses de Pauli concionibus *ἀναξιότρος* & nuperrimè tum temporis natas controversias decedentes in docentium ordinem concesserunt. 3. Gloria docentis est profectus audientis. 4. Unusquisq; pro se Deo respondere tenetur, & omnia probare, quod bonum est seligere, juberetur. 1. Thess. 5. 5. Christus jubet *τὰς πτωχοὺς ἐξελθεῖν λεγούσι* simul atq; plebeios, quod iudicando simul fiat necessum est. Joh. 5. v. 39.

IV. An

IV.

An licet extra templum salvo cultu docere & concionari?

Aimus, quatuor adducti argumentis 1. voce Ecclesie publicis & privatis pariter locis communi Roman. 16. 4. & ad Philemon. v. 2. 2. extraordinario casu necessitatis nullis legibus, adeoq; nulli loco adstrictæ. 3. exemplo Christi, qui docuit modò in templo Matth. 21. 23. Marc. 11. 81. Luc. 20. 2, modo in Synagoga Matth. 12. 9, modo in via publica Luc. 18, modo in monte Matth. 8. 1, modo ad fontes Joh. 4. 14. 4. Pauli monito: *σοικείτω πλυσίως* verbum Dei inter vos Coloss. 3. 16. Interim concedimus locum ordinarium in Ecclesia constituta semper esse praeferendum *ὁταζίας, διαχημοσύνης καὶ μυστηριοσεβείας ἐνεκα.*

V.

An homo ex propriis naturæ viribus, verbum cum fructu audire, intelligere, discere, & ita gratiam Dei in sui conversione vel antevertere vel juvare potest?

Affirmativam amplectuntur Pontificii & Photiniani. Ex illis Colterus in Postill. 335. p. 5. h. l. Non necessarium est, inquit, in gratia Dei esse, quia Centurio Cornelius Gentilis adhuc erat, cum concionem Petri audiendo Spiritum sanctum cum omni familia sua acciperet. Ex his Christophorus Ostorrodus Photinianus Institut. c. 1. contendit: tantas intellectus humani vires esse reliquas, ut homo illius ductu etiam sine Spiritus S. auxilio Scripturam sacram intelligere possit. Nos qui Orthodoxæ Lutheri B. Confessioni, Scripturis sacris directè innitenti, sumus addicti, negativam tenemus 1. quia intellectus *ἀμετανοήτων* adeo est obscuratus, ut *ἀνθρώπων ψυχικὸς* (quatenus à parentibus secundum communem naturæ ordinem est genitus) *ἔδέχεται*, non habentur composita *ἀναδέχεται, ἀποδέχεται, ὑποδέχεται*, sed simplex, omnem habilitatem, aptitudinem

nem vel inclinationem ἀτεξασίε tollens) τὰ ἑπιπλάματα
 δεξ. μαρία ἢ αὐτῶ ἐσι, καὶ ἔδύναται (κατηρητοῖς destitutus
 πλάματι τοῖς) γυνῶναι. 1. Cor. 2. 17. Dicta huic σύμφωνα habentur
 passim in scriptura Eph. 4. 17. 18. 2. Cor. 3. 5. & alibi: 2. Voluntas
 depravata est כִּלְיוֹן לְבָבוֹ רַק רַע כֹּל הַיּוֹם
 h. e. omnis efformata in animo idea, omne animi conceptum,
 plasma, omne figmentum cogitationum cordis eius tantum
 malum omnibus diebus. Gen. 6. 5. c. 8. 21; additur מְעַרְרֵי אֶת־יְוֹנְתֵי
 ventute, atq; ita ab omni ætatis tempore, ne quidem primis pri-
 mæ nativitatæ annis seclusis. Consentit Jeremias cap. 17. 9.
 אֲנִשׁ הַיּוֹם עֵקֶב הַלֵּב מִכָּרִיז אֲנִשׁ הַיּוֹם
 pravum (fraudentia vesti-
 giatum, supplantatum) est hoc cor ab omni parte. & homo in
 statu corruptionis) eius. 3. facultas effracta est: In peccatis su-
 mus non languidi, non infirmi, sed) mortui Eph. 2. 1. Eat jam
 Costerus mortuus & refurgat? eat Ostorodus desperare ἀβέος
 & ἀέκητι ἔ contrā nitatur naturæ? Eat ambo amentes & San-
 cto Spiritu carentes, & penetralia Bibliorum ἀπερπῶς ri-
 mentur! Quocirca nos, omnes omnino vires in spiritualibus
 profiendi soli divinæ benignitati δικαιώματα assignamus 1.
 quia πᾶσα δόσις τελείη est ἀνωθεν & descendit à patre lumi-
 num. Jac. 1. 17. 2. Deus est, qui donat Cor intelligens, oculos
 videntes & aures audientes Deuteron. 29. 4. 4. prædicatio,
 quæ nomine, jussu, verbisque Dei fit, ordine præcedit Roman.
 10. 14. 15. 5. Deus dat incrementum, 1. Corinth. 3. 6. 7.
 Usque adeo auditus inconversi nihil nisi externi duntaxat me-
 dii & organi in verbi divini καρποφορήσῃ rationem habet.
 Quod exemplum Cornelii à Costero producti concernit, illud
 manifestè falsò citatur. Ibi enim dicitur: Loquente Petro
 (non audiente Cornelio, siquidem ut audiatur, sermo fiat prius
 peccatum est) cadit Spiritus sanctus super omnes verbum at-
 tendentes. Act. 10. 4.

VI.

An homo ex seipso verbi desiderio
tenetur?

Ita quidem Pontificii ad asserendum in homine liberum
arbitrium in spiritualibus colligere possent: quandoquidem
ἐν ἀναρχίῃ μῆσθ' parabolæ nostræ turba plurima, cujus tamen
quarta pars laudem veræ & sinceræ pietatis reportavit, introdu-
citur verbi avida, quæ Christum fuit secuta. Sed distinguendo
præveniamus Romanensibus inter desiderium nempe & studium
verbi externum & internum. Hoc homini in converso ple-
nè negamus. Deus namq; , Deus solus operatur in nobis καὶ τὸ
θεῖον καὶ τὸ ἐνεργεῖν. Philip. 2. 13. Illud nondum hominibus
illuminatis concedimus. Licet enim nondum regenerati ob
antegressam ἀσεβείαν extra Dei gratiam sunt collocati scri-
ptura tamen externum desiderium & studium adstruit 1. di-
ctis V. & N.T. Ita namq; Propheta poenas peccatis destinatas
predicens inquit: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & immit-
tam famem terræ, non quidem famem panis, neq; sitim aquæ;
sed audiendi verbum Domini: & circumcursitabunt à mari usq;
ad mare, & ab aquilone usq; ad orientem: Inquirent verbum
Domini, & non invenient. Amos 8. 11. 12. Christus inquit: Con-
tendite intrare per angustam portam: quia multi quærent intrare
& non poterunt Luc. 13. 24. Sic enim nondum renatos, fa-
mem verbi expertos, suo tempore esse reddituros, & verbum
Domini inquisituros, perq; angustam vitæ portam intrare læ-
boraturos esse, præmissa dicta inferunt, licet nec verbum nec
portam invenire potuerint. 2. Exemplis Herodis Marc. 6. 20.
Sergii Act. 13. 7. Felicis & Drusillæ Act. 24. 25.

VII.

An ob parabolarum complexum scriptura
obscuritatis jure insimulanda & incu-
sanda est?

Qui cū Romanensib. affirmativā amplectuntur in scitiā potius
igno-

ignorantiam quàm ἀκριβῆα, produnt. Πάντα σαφῆ ἐν τῇ θείᾳ
 γραφῇ τοῖς βυβλομένοις βσεβεῖ λογισμῶ προσέχεσθαι θείᾳ
 λόγῳ. Epiphani. hæref, 76. ἀμφίβολα καὶ κεκαλυμμένως
 εἰρησθαι δοκῆνα ἐν τίσιν τόποις θεοπνεῦστα γραφῆς ἰσθὸ τῶν ἐν
 ἄλλοις τόποις θεοπνεῦστα γραφῆς ἰσθὸ τῶν ἐν ἄλλοις τόποις
 ὁμολογημένων σαφηνίζεται. Basilius de Spiritu sancto. Ad-
 dimus, nihil quicquam difficile intellectu esse, qui in Scripturis
 ἁῖς θεοῦ ἔστι, versantur, qui frequenter Biblia legunt, preces adhi-
 bent, fontes consulunt, obscura cum claris conferunt, humana
 præjudicia & præsumptiones amovent, quædam libenter igno-
 rant & Deo commendant, uti consultissimè D. Hoc super Apo-
 calypf.

VIII.

An ad solos homines conciones habenda sunt?

Libet hanc quæstionem in Pontificiorum gratiam proponere. Hi namq; ridiculosus aliquanto plus florentibus superstitionibus, conciones, Evangelii etiam ad brutum, mutumque ἀλόγῳ ζῴῳ genus extenderunt, abusi jussu illo Christi: Prædicate Evangelium omni creaturæ. Marc. 16. 15. Hinc Marullus 1.3. c.4. narrat; sanctum Franciscum passeribus, aliisq; avibus concionatum, vix apertis rostris, alisq; extensis benedictionem finalem moratæ nunquam sine accepta dimissione & veniavolaverint. Sic Cretius in vita Justiniani Imperatoris commemorat, venerabilem illum Bedam aliquando sermonem habuisse ad lapides, qui concione & precibus finitis Amen addiderint, quod quidem alij Angelis assignant. Sed hæc sunt anilia & pura puta figmenta indigna, quæ refutantur: siquidem earum jam ipsos Papicolas paulò saniores pudet. Quod dictum istud attinet, inibi peculiari quodam usu creatura notat ipsum hominem, positò fortè nomine generis pro specie, ideoq; subiectum rationale ab eo, quod sanæ rationis expertus est distinguatur & textus inspiciatur, qui de Creaturis credituris, baptizandis, salvandis loquitur.

IX. Cur

Cur non omnes verbi mysteria nosse
queunt?

Posteaquam in hanc quaestionem incidi, aliorumq; sententiam scrutatus fui, cum admiratione legi responsiones *παικιλωμαρφες* Zvvinglianorum, in quibus jam seminatore; (qui est Christus, uti postea sequetur) jam semini, verbo; jam agro causam assignarunt. Quartum non dari potest: siquidem sciendum est, nulla obstacula proferendi fructus seminatio nisi nostrae parabolicae vel propter defectum pluviae, vel Solis, vel venti, vel propter frigus, vel grandinem, esse inferenda, quia inibi Christus non intendebat exprimere, nisi modos illos, quibus ex parte terrae fructus impeditur: sed praemitendum est, quod omnes partes terrae pluviam opportunam habuerint & Solem & ventum caeteraque requisita sive ad edendum fructum adjumenta. Liber ipsa ipsorum Calvinianorum huc adscribere formalia: Beza in N. T. majori p. 141. Eadem quidem Evangelii doctrina ubique feritur, sed non pari successu, hominum quidem vitio, sed occulto Dei judicio. Sed sibi ipsi non constat: nam ibid. super h. l. in marg. Idem, inquit, Evangelium ubi vis feritur, at non pari successu solo hominum vitio. Piscator Herborn. super h. l. in N. T. Deus dona illa salifica non dat omnibus, sed tantum aliquibus, ideoq; cogitemus, illum esse Dominum omnium creaturarum, ac proinde liberam habere illis statuendi & agendi potestatem. ib. p. 141. Id. Efficax intelligentiae doctrinae caelestis de aeterna hominis salute est singulare donum Dei, quod solis Electis contingit. Quorum igitur nos vertamus? Dicimus id quod res est. Quod enim ad unum omnes homines mysteria Evangelii nosse haud valeant, non in causa est Seminatore, quia semen verbi spargit super eos quicum via, lapidibus & spinis conferuntur: non verbum, quia perfectum est, convertit homines, sapientiam suggerit parvulis, exhilarat cor & illuminat oculos Psal. 119. 89. est potentia ad salutem Rom. 1. 16. sermo veritatis per quem progignimur Jac. 1. 18. semen incorruptibile, per quod regimur 1. Pet. 1. 23. verbum vitae Joh. 6. 68. vivus sermo & efficax

ficax Ebr. 4. 12. vivificat Psal. 119. 50. 93. fructificat Esa. 55.
 10. 11. &c. Sed solus homo, solius hominis, malitia, induratio,
 inobedientia, Evangelii contemptus, rerum temporalium ni-
 mius amor, fuga & horror calamitatum. Huc accedit Diabo-
 lus, qui contendit efficaciter illudere & in errorem infortunatos
 perducere, ut credant mendacio & approbent injustitiam.
 2. Thess. 2. 11. 12. Hinc illud Apostoli: manifestatione veritatis
 τῆς Φανερώσεως τοῦ ἀληθείας commendavimus nos ipsos apud
 omnem conscientiam hominum in conspectu Dei: si autem
 velatum est Evangelium (si quis mysteria intelligere non po-
 rest) in his qui pereunt velatum est: in quibus Dominus seculi
 hujus excæcavit τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων sensus incredulo-
 rum, ne illucesceret illis lumen Evangelii gloriæ Christi:
 2. Cor. 4. 2, 3, 4.

*Seminatore in semine
 & semine utriusque
 Ag: dicitur*

DE POSTERIORI.

X. Hactenus parabola recitationem contemplati sumus? Sequitur explicatio indigitans eadem ut in narratione
 1, seminatore, 2, semen, 3, agrum.

XI. 1. Seminatore à Marco & Luca non quidem nomi-
 natur: nihilominus tamen eam Christum fuisse patet. Ex pa-
 rabola zizaniorum, qui seminat, dicente, est Filius hominis. Ca-
 put ponitur, sed membra, nimirum ministri non excluduntur.
 2. ex particula δαυτινῆ. Ecce Matth. 13. v. 4. qua Christus
 semetipsum innuit: sicut cum dicit: Dicite Filii Sion, Ecce
 Rex tuus, Matth. 21. 5. 3. ex ipsa Christi assertionem affirma-
 tis eos, quos cum bona terra comparat, audire sermonem suum,
 eumque ita dictum (a) ratione sui, quia nihil magis est suum,
 quam ipsemet: sibi. Uti ergo Christus est Medicus & Me-
 dicina, Redemptor & Redemptio, Sacerdos & Hostia: ita Se-
 minator est & Semen, (b) ratione differentia partium Prophe-
 tarum & Apostolorum, aliorumque verbi præconum: nam
 hi omnes nihil de suo dicunt, sed de manu Domini suscepto
 semine serunt & prædicant: non vos estis, Matth. 10. 20. Pau-
 lus: an experimentum queritis ejus, qui in me loquitur
 Chri-

Christus 2. Corinth. 13. partim sapientum, quorum semen, quantum bona, veraque complectitur, non erat suum; sed Dei tantum & alienum. 4. ex *συνεχής* textus, ubi dicitur seminatorem exiisse seminatum: Christus enim exiit, aeterna generatione, uti ipse inquit: exivi à Patre &c. Johan. 16. v. 28. & *συνεχόμενος* *συνεχόμενος* sive assumptæ carnis assumptione, quæ cuo indumento cinctus processit tanquam agricola, aptam pluviam, soli & frigori vestem assumens. Salmer. T. 6. tr. 4. pag. 23. sui manifestatione, qua in publicum prodit & cuius se cognoscendum exhibuit, & officii expeditione, missus est evangelizatum & annunciarum tempus anni gratiosi Esa. 61. 1. Luc. 4. 18. Noluit nomen exprimere suum 1. ut occasionem & anam parabolam diligentius meditandi præberet, 2. evitaret ambitionis suspicionem, 3. ut pateret, se Dominum non voluisse verbi seminationem ad se solum, sed & ad omnes Ecclesiasticas pertinere, 4. ut doceret, se non propriam aucupari gloriam.

XII. II. Semen est verbum Dei appositè ita comparatum (a) propter originem: verbum est *θεῶν γεννητόν*; semen *θεογεννῆτόν*; (b) propter parvitatem: verbum est stulticia mundo 1. Corinth. 1. 23. semen adeò exiguum est, ut pedibus facile proteratur. (c) propter dispersionem: Verbum spargitur in agrum cordis: semen in terram (d) propter culturæ difficultatem verbi seminatio corpus seminantis enervat, Eccles. 12. 12, semen terrestre ut cum spe fructus terræ committatur, multæ opus est præparatione, (e) propter accidentium diversimodè afficitur, (f) ob benedictionis divinæ necessitatem: non est, qui plantat, neque qui rigat &c. (g) efficaciæ gratia. Verbum est sermo insitus, qui potest salvare animas Jac. 1. 21. Semen de se multa gignit, paritque grana.

XIII. III. Ager quadruplicis fundi quadruplices verbi auditores designat.

XIV. Primus eorum cæteris, terræ juxta viam sitæ æquiparatus seminis illius spiritualis particeps quidem redditur, unde

unde *αραρὸς* appellatur: (*αραρὸς* enim non ad semen, sed ad auditorem sermonis tanquam agrum qui conferitur sive confitus est, refertur.) Sed planè plenèq; *ἀραρὸς* evadit partim ratione sui ipsorum, margaritas verbi beluini cupiditatibus & affectibus sive prudentiæ humanae rationibus & argumentis pedibus quasi quibusdam concalcantium; quibusvis hostium veritatis suggestionibus, σοφισματιν & dieteris gaudentium; verbum sine omni pio affectu, sine omni mente atque adedè & intellectu nudis auribus *ἤρῃς* *ὁμοῦ* audientium indeq; præconceptis opinionibus & superstitionibus cor referunt & occupatum ad verbi eloquium afferentium: partim causa Diaboli ambabus manibus pedibusq; omnia facientis & omnibus modis eò contendentis, ut quæ dicuntur & proferuntur vel non audiantur, vel audita non intelligantur, vel intellecta non in cor transmittantur, vel transmissa non retineantur, vel aliquandiu retenta citius vicissim de memoria elabantur, vel etiam ad usum non transferantur. Dicitur 1. *Πορνήος* quasi magno cum labore & sudore malus, & verè = quia omnis mali promtuarium & maximum laboris suis scrupulis infert, plurimum sudoris tentationibus & cribrationibus extorquet. 2. *Satanas*, *Σατάν* Syr. à resistendo, adversando, unde à Petro inscribitur *ἀντιμέμῃ* & *ἀντίδικ* 1. Per. 5. Ratio *σημασία* est manifesta, quia Satan seu Adversarius repugnat atque resistit Deo & omnibus pijs conatibus, duplici potissimum modo, nimirum homicidio sive omni injusta violentia, & mendacio seu *ψευδολογία*, quibus duobus capitibus omnia Satanæ *ῥαδιεργήματα* includuntur. 3. Diabolus, summa appellatione *ἄπ* & *Ἀβὲλ*. Significat igitur *Ἀβὲλ* calumniarorem, impostorem & obtrectatorem, qui omnia rectè dicta & facta sceleratè & Sophisticè depravat, & de omnibus malè sentit, pejus cogitat, pessimè loquitur. 4. Volucris *ἄρῃς* Marc. 4. 4. 32. Causa appellationis est = velocitas, levitas, & rapacitas, & aëris amabilitas. His omnibus hostis iste infernalis avibus comparatur, & hinc est, quod Angelus triumphans avibus exclamavit: *Cecidit, cecidit Babylonia & facta est inhabitatio Demonio*

moniorum & custodia omnis volucris immundæ, Apo-
cal. 18. 3.

XV. Secunda auditorum classis in Parabolæ interpre-
tatione ad secundam partem seminis nimirum in loca petrosa
delapsi refertur, & scitè quidè. Nam quemadmodum loca saxea
cooperta modica terra, quàm citò vegetant semen in herbam; ;
tàm citò rursus concidunt & vanescunt, idq; non modò ex ma-
gnitudine caloris, quia calor non imbibitur ibi, sicut in reliqua
terra, sed reflectitur a saxo: verùm etiam ex profunditatis ca-
rentia, quia non potest deorsum radices mittere, sursum erum-
pit: Hanc aliter quidam hominum ad hanc συγκρίσεως partem
pertinentium præcocis ingenii & rationis acumine valentes
iniriò quidem sicut furnus Pistoris ἄσπυρα fervent, (Sic sind so
heißer Andacht wie ein Backofen/Of. 7. v. 6. 7.) & tale specimen-
tura segetis exhibent, ut seminatori spem & expectationem
fructus cum scenore secururi hanc exiguam concitent, verbum
advertendo, & magno quodam fervore illud ipsum arripiendo,
idemq; dum nihil contrarium eorum affectibus profertur, &
res Christianæ extra reli jactum, periculiq; metum versantur
deprædicando, adeoq; emendationem aliquam ostendendo:
sed cum externa diintaxat pietatis specie sint conspicui, argue-
re ore externo fidei sinceritatem tantùm obiter & perfun-
ctorie cælo stellisque secundis profiteantur, juxta illud
 $\text{קִי שֶׁקִי שֶׁקִי בְּיַד הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ}$ cumq; ita verbum *In Codice.*
non satis profundè intra cor durum & petrinum recipiunt; *Thalmud.*
ideò rectè vocitantur & sunt πρόσωποι , qui temporis opor- *Bavarez.*
tunitati polyphi versicoloris instar se accommodant, & pericu- *e. 7. f. 35.*
la externa metuentes, gratiamq; & favorem hominum, imò
propriam felicitatem, dignitatem, auctoritatem & rerum terre-
narum affluentiam Dei mandatis & publicæ salutis, propriæ
honestati, & conscientie integritati anteferentes, dum aliquod
infortunium sentiunt, recedunt, languent, instituta relinquunt,
deficiunt, juxta versum πολυθρύλλοντες :

Principium fervet, medium tepet, ultima frigenz.

Tertius auditorum ordo telluri spinosæ assimilatus, eorum
est, qui verbo quidem attendunt, sed absque omni profectu
& fru-

& fructu; quippe ut aliis varii generis ita tribus potissimū vici-
 orum & peccatorum spinis, virtutem ac vigorem doctrinæ
 cœlestis supprimentibus, præpediti: quarum 1. sollicitudo est
 sive cura, (utraque sub vocula μεμενᾶ contenta) non quidem
 vocationis & functionis; sed μεμενᾶ αἰῶν ὁ τέτα βιωτικῆ
 Luc. 21. 34. qua nihil aliud notatur, quàm παντηκανταδρη-
 ῖ ὁ illa bestia & μητῆρ κακότητ ὁ ἀπάσης ἡ φιλοζημιουση
 avaricia. Hac corda hominum gravantur; hac mens ani-
 mulque perturbatur; spiritualia negotia impediuntur; ter-
 rena cœlestibus præferuntur; Christianismus abnegatur;
 quemadmodum spinæ lædunt; aristæ implicant; incremen-
 tum satorum inhibent; circa terram cum frigidis cucurbitis
 hærent, suamque ipsæ naturam produnt. 2. divitiæ, non qui-
 dem omnes, sed duntaxat injustæ Syr. 5. 10. iniquæ Luc. 16. 9.
 ἀδελφοί 1. Tim. 6. 17. Σησαυροὶ ἀδικίας Mich. 6. 10. quibus
 cor adhæret Psal. 61. 11. Luc. 12. 34. His qui vel semel animum
 addidit suffocationem verbi experitur & statim gravissimas
 cum corporis, tum animi læsiones persentiscit. Nam uti ad
 spineta accessus est difficilis & periculosus: siquidem illæ spi-
 næ adhærent; plurimum dum extrahuntur: ita opes istæ acu-
 leatæ obstant verbo in acquisitione, quando opulenti non-
 modo semetipsas laboribus nocte, dieque irremissis macerant:
 sed & curarum, quas ditescendi studium exigit, punctio-
 nibus mentem discruciant, & conscientiam peccatorum ex πλεονε-
 ζία seu potius ἀγανέζία h. e. insatiabili habendi amore pro-
 pullulantium morlu & remorsu, perpetua quadam carnificina
 torquent, & in retentione, quæ sacris profanorum aut terre-
 strium honorum acquisitionem, custoditionem, adactionem,
 dispositionem & elocationem anteferre solet, & in usurpatione,
 vel malè impenduntur; vel in caucius amittuntur; vel
 clam, palamve surripiuntur; vel denique in igne, aqua & con-
 similibus pereunt. Hinc Matthæus s. h. l. divitias nuncupat
 ἀπάτην ὁ πλῆρες, Marcus itidem, cui Syrus Interpres annuit
 habens ἡ πλῆρες γῆς deceptionem sive fallaciam divitiarum,

rum, seductionemque. Seducunt namque & fallunt **1**, ante
mortem, cum nec quiescere, nec de quacunque re ad animæ sa-
lutem necessaria & utili intentius cogitare sinunt; cupidita-
tem habendi non restringunt, sed augent: quin & persuadent,
se magnum quid esse, cum tamen nihil sint, nisi nomina sine re,
terra flava & alba, quæ in opinione hominum tantum magni
sunt. homil. 47, 2. In morte, quam divites cum gemitu indi-
gnabundi oppetunt, unde Sapiens Hebræus sapienter; **o** mors,
quam amara est memoria tui, homini habenti pacem in sub-
stantia sua. Eccles. 42. 1, 3. post mortem in mundo relin-
quuntur; in alienas deveniunt manus; demergunt homi-
nem in exitium animæ & corporis sempiternum. Nervos
Paulus: Qui ditescere volunt, (*Βελόμενοι*, quod vocabulum
plus est, quam *ἑδελοντες*, quia exprimit *βελῆν* h. e. omne con-
silium, omnem voluntatem in coacervandis divitiis inten-
dentes) incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates
multas, stultas & noxias, quæ demergunt homines in exitium
& interitum 1. Tim. 6. 9.

3. Voluptas, quæ nihil aliud notat, quam concupiscen-
tias carnis spinosās. Hæc etenim corpus quidem aliquandiu
afficit & delectat; sed dum spectatores ejus ad peccata trahit,
rapitque, quasi inflicto vulnere non modò mentem lædit, &
sauciatur, eamque demum morſu remorſuque admiſſorum deli-
ctorum torquet: sed & non minus atque curæ & opulenti-
æ καὶ πορορήσθ doctrine spiritualis, in qua, *ὡς ἐν ἐπιτόπῳ*
turpitudines suas, videt, auditque damnatas, durissimum
ponit obicem, adeoque deliciis & illecebris oppleta, semen-
verbi suffocat. Dicuntur in parabola voluptuarii euntes
πορομένοι, quod quidam putant, accipi posse, nō ut sit depones
à *πορεύομαι*, refer. Jansenio in harmon. p. 393. sed passivum
à *πορεύω*, tranſeo, eo, ago, ut sit sensus: Suffocantur à cūctis, du-
cti, h. e. dum aguntur & obruntur à curis, divitiis & volupta-
tibus. At si ut magis est verisimile sit à *πορεύομαι* illud eun-
tes, sic accipietur: suffocantur à curis euntes, post eas, i. e.
dum sequuntur eas, vel euntes, processu nempe temporis
more Hebræorum. Advertenda est Emphasis Syriaca
quæ

auff. Syris habet pro κατέχευι **חֲרִיבִים** **חריריבוס** reclusis
 cordis foribus apprehendunt & intra ejusdem penetralia fir-
 miter oclusa tenent. (b) apprehensum & cognitum aliquid ob-
 servare, uti Marc. 7. 3. **חֲרִיבִים** **חֲרִיבִים** observantes
 παραδοσῆς majorum. (c) asservare tanquam cibum quendam.
 Sic dicimus cibum in stomacho retineri, i.e. ad cibandum cor-
 pus ibi concoqui & digeri. (d) custodire quasi in carcere Genes.
 39.20. Hæc omnia & singula ad genuinum huius loci sensum in-
 dagandum & pias meditationes cauſſandas hant parum factura
 esse rati sumus. 3. Fructum ferunt, nimirum eum, qui ex ipso
 verbo nascitur. Quemadmodum enim semen in agro grana-
 sue naturæ & speciei producit: ita verbum in corde bono, id
 quod in se habet, quod docet, quodq; tradit, profert, nempe fi-
 dem in Christum, respicientiam vitæ antea actæ, cognitionem
 Dei, charitatem erga Deum & proximum, & id genus alia fide-
 lium dicta, & facta, quæ in Scripturis dicuntur fructus spiritus
 Gal. 5. 22. fructus justiciæ Phil. 1. 11. novitas Eph. 4. 32. novitas Spi-
 ritus Rom. 6. 4. **ἀσκήσεις** 1. Tim. 4. 8. **θεοσεβεία** 1. Tim. 2, 10. absti-
 nentia à peccatis 1. Theſſ. 4. 3. **ἀγιοσύνη** ib. conversatio bona &
 honesta 1. Tim. 4. 12. 1. Pet. 2. 12. 2. Pet. 3. 11. Marcus Evangelista fru-
 ctus diversimode dispescit scilicet in 30, 60, 10, idq; pro more
 Scripturæ veteris Testamenti, quod, cum plures numeri ponun-
 tur, consuevit minorem præponere & sic ad majorem gradatim
 ascendit. In N. T. ejusmodi ordo non ubiq; adeo observatur,
 ideo Matthæus inverso ordine procedit, qua retrogradatione
 nihil aliud innuitur, quàm diversitas, differentia & inæqualitas
 donorum Dei, eorundemq; usurpationis. Interim non minus
 Deo gratus est & acceptus, qui trigecuplum, eo qui centuplum
 accepit, indeq; fructus edidit. Qui duo talenta nactus & lucra-
 tus erat, audiebat & ipse: Euge serve bone &c. Matth. 25. Hæc
 contra, Romanenses & veterum quidam miras easq; diversas
 foveant opiniones. Sunt, qui fructum centesimum dederunt vir-
 ginitati; sexagenum viduitati, trigenum matrimonio: Hiero-
 nymus in Epist. ad Eustoch. lib. 1. adversus Jovin. Fuerunt, qui
 centesimum fructum iis attribuerunt, qui perfectam & summam
 vitam

D

vitam agunt; sexagesimum qui mediocrem; trigésimum, qui inferiores sunt, fructum tamen bonum proferunt pro suis virib.
 Corn. Janf. in Harm. 7. h. l. Quidam 100. anachoretis, 60. Cœnobitibus, 30. Conjugatis & Laicis detulerunt, Theophylactus. Alii 100. Martyribus, 60. Virginibus, 30. Maritatis vendicarunt. Augustin. l. 1. de quæst. Evangel. Qui plures sententias longè fallissimas, planè impias & planè aniles desiderat, is legat Augustin. tales referentem lib. 21. cap. ult. Omnes ibi cum præcedentibus his, nihil nisi puræ putæ, veræ meræq; sunt ineptiæ. Non enim est Christi propositum istos tres status inter se conferre, sicut Paulus 1. Cor. 7. id facit: sed hoc simpliciter Christus vult docere, sicut semen non ubivis pari proventu fructificat, sed p soli ratione aliud alio fecundius est: ita inter bonos verbi auditores alii aliis majores in pietate progressus faciunt &c. Cont. Harmon. Chemn. super h. l. Hinc Lucas nullum graduum fecit mentionem: sed; postquam in parabola centeni fructus meminerat; hic tantum dicit: fructum afferunt **בְּחַסְדִּים** in patientia, hoc est, in adversitatum tolerantia, qua duramus, rebusque secundis nos servamus: quemadmodum verbi exercitium inhibetur, & undiquaque oppugnatur à Diabolo, mundo, & propriæ carnis, rationisque simul atque affectuum pravitate. Interea temporis in sustentenda cruce, afflictione, persecutione & tentatione pii possident animas in patientia Luc. 21. 19.

QVÆSTIONES CONTROVERSÆ

Et ex parte posteriori excerptæ.

I.

Cur Christus non nisi rogatus & interrogatus
 ἐξηγήσῃν five illustrationem parabolice enarrationi subjunxit?

Costerus ex suo ingenio nimirum Pontificio ita causatur: Christus noluit Apostolis parabolam istam explicare, nisi prius ab ipsis

ab ipsis interrogatus, non quidem, quod illos non libenter doceret: sed ut nos sciremus, eum cupere nostram cooperationem in omnibus istis, quæ faceret & doceret, ut dona sua diligenter custodiamus, quæ labore nostro promeruimus. In homil. Domin. Sexag. Nos contra nitimur ostendendo 1. Christi fidelitatem, qui semper hoc in parabolis observavit: quod vel ipse eas interpretatus sit, vel minimum aut in fronti spicio parabolæ aut in ejusdem fine, sententiam aliquã adjecerit, quæ tanquam clavis est ad aperiendum verum parabolæ sensum, ut inde genuina interpretatio desumi possit. Harmon. Chemn. c. 61. p. 279. 2. ἀσυλλογισίαν, siquidem ab interrogatione ad cooperationem argumentari etiam puero inconueniens est. 3. Scripturæ perspicuitatem, afferentis, Deum operari in nobis velle & perficere. Philipp. 2. de quo plura superius.

II.

An veram illos fidem habuisse statuendum est, qui tempore persecutionis defecerunt?

Negat Piscator Herbornensis, iniquens: Cum videmus aliquos tempore persecutionis deficere, & fidem, quam antea fuerant professi, negare, ne offenda mur, scientes, illos vera fide præditos non fuisse, nam vera fides perseverantiæ donum habet adjunctum, super Matth. pag. 141. Quadrifariam hæc Calviniana negatio turpiter impingit, quia 1. ex falsa hoc est, Calviniana procedit hypothesi renuente, Electos posse amittere gratiam Dei Spiritum sanctum & fidem: 2. Prævisionem habitui præsupponit, quod ἀσπορον, & contradictionem implicat in adjecto, quod ἀτοπον. Si enim is non fuerit vera fides, qui tempore θλίψεως ἢ διωγμῶν defecerunt, sequitur non potuisse à veræ fidei tramite deflectere, quod omne omni textui Biblico omninò contrariatur: 3. excludit media, quibus fides alitur, confirmatur & conservatur, quæ sunt

sunt verbum Roman. 10. 18. Sacramenta Marc. 16. 16. preces
Matth. 9. 24. 4. absolutè incedit, nullo hominis *ἀνθρώπου* *ἐν*
habito respectu, quod tamen limitatè, distinctèq; fieri debue-
rat. Illi namque in vera fide perseverare duntaxat possunt, qui
Christi vocem audiunt & sequuntur Johan. 10. 28. fideles usq;
ad mortem permanent Apocal. 2. 10. qui ipsi servant fidem
& bonam conscientiam 1. Timoth. 1. 19. nec Deum coram ho-
minibus abnegant Matth. 10. 32. Marc. 8. 38. Luc. 9. 26. 12. 8.

III.

An homines sunt terra bona ante semi-
nis verbi sparsionem?

Ita quidem parabolicus ager inferre & affirmativā com-
plexu suo tenere initio videtur: Siquidem inter aliā requisita
agri, expectationi ruricolæ satisfacturi, naturæ quoque bonitas
exigitur. Unde Costerus; ad agrum frumentarium hæc quin-
que sunt necessaria 1. ut terra sit solida & integra, non divisa,
sicut arena aut sabulum, 2. ut ex sua natura non sit infæ-
cunda, sicut campi arenosi, 3. ut pinguis sit aut ex seipso, aut
ex aliquo fumo, 4. ut temperatè sit humida, nec nimium
madida, neque nimium sicca, 5. ut æstus Solis habeat & ac-
cipiat, quia optima terra est, quæ ad splendorem Solis jacet,
quæ præcipuè sita est adversus Austrum, ubi Sol in meridie
maximum suum calorem diffundit, in homil. pag. 332. Nos
Negativam amplectimur 1. quoniam nullæ similitudines per
omnia conveniunt, ideoque parùm probant, sed potissimum
illustrant, 2. ager & cor hominis non sunt *ὁμογενεα* 3. Sco-
pum parabolæ affirmativa evertit. Igitur statuimus, homines
dici terram bonam non ratione antecedentis, sed consequen-
tis, non à priori, sed posteriori, non quod sint & inveniuntur
ἄνθρωποι sive *γαῖα καλή*, sed quia talis per semen verbi redditur &
conservatur.

IV. An

An operum legi divinæ conformium perfectio, sive plenitudo hominibus *δικαίως* assignari potest?

Tantum Romanenses ex verbo illo *τελειοφορεῖν* (*ἀπὸ τῆς τέλεις τε καὶ φέρειν*, omnibus modis perfectum, omnibusque numeris absolutum fructum ferre) evincere *καθδύναμιν* al- laborant. Unde oculus Pontificiorum Costerus: In cœnobiiis & religionibus reformatis vides vitam æquabilem &c. quoniam certè, quicquid desiderant, hoc ipsum unusquisque consequi potest, veluti humilitatem, obœdientiam, contemptum sui ipsius & similes alias virtutes, quas quilibet sine damno proximi sui aut impedimento planè quidem ac perfectè habere potest. Hæc ille in homil. annivers. pag. 323. Sed facilius est dicere, quàm probare. Nam, ut omittam, quod de Cœnobiiis & religionibus suis Pontificiis reformatis (veriùs deformatis) impensè jactitat Jesuita, alibi nempe Dominic. post Epiphani. prima *ἰκανῶς* refutatus, Opera nostra non sunt perfecta. Malum enim *παράκειται* Rom. 7. 21. *εἰμαρτία ἐστὶν οὐκ ἔσται* in nobis ib. & propter inhabitantem radicem peccati vitiantur opera nostra. Novimus quidem in sacris plenitudinem & perfectionem piis attribui: Sed hoc ipsum fit nequam legali observatione, sed Evangelica imputatione. Sic vox plenitudinis sæpè hypocrysi & oscitantis opponitur, ut cum de Stephano dicitur, quod vir fuit *πλήρης πίστεως καὶ πλήρης πνεύματι* *ἁγίου ὑπαρχόντι* Actor. 7. 55. hoc est, Stephanus *ἐκλεμιστῶς* credebat & totus agitur erat à Spiritu sancto. De Tabea sive Tabitha scribitur, quod fuit *πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυῶν, ὧν ἐποίησε*: Actor. 9. 36. id est: *ὀλοκαρδίως* erat addicta & tota dedita bonis operibus *ἀνυποκρίτως* pietatem colebat. Item: *μεσοὶ ἐστὶ ἀγαθοσύνης,* pleni

pleni estis bonitate, quod idem est, ac si poneretur, ἰδιως & propriè sic dictam, nullo fuce litam exercetis dilectionem. Roman, 15. 14. Ita: Non inveni opera tua plena, id est, sincera, sine hypocrysi, sed imperfecta, & magis ad ostentationem, quam ad Dei gloriam directa. Apocal. 3. 2. In his & similibus locis innumeris τελειοφορια ἢ τελειωσις sinceritatem pietatis designat, id quod ex συνεπίει vel contextu ἐφθάλμοφωτισμῶς ubique apparet.

V.

An copula *EST* in his effatis; Hæc est parabola, semen est verbum Dei pro significat accipiendum est?

At Piscator Herbornensis, sic commentans: ἐστὶ δὲ αὐτῆ παραβολῆ, pro ἡδὲ παραβολῆ ἐστὶ τὸτο, parabola a. est hoc, id est: hujus rei signum sive imago. Item ὁ ἀπόστολος ἐπὶ τοῦ λόγου τῆς θεῆς, id est, imago sermonis Dei, significans, quid illi soleat accidere, dum prædicatur. Notetur (pergit Calvinista) Metonymia subjecti in parte consequente Enunciati: qualis Metonymia etiam est in prædicatis enunciatorum Eucharisticorum, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus. Hactenus ille super N. T. pag. 470. 471. Huic suffragatur Cornel. Janfen, in Harmon. p. 388. *EST* hic ponitur pro significat, quem admodum & ibi: Petra erat Christus. Sed Calvinista & Papista uterque mentiuntur. Quæ enim necessitas obsecro adest vocabulum *EST* ita σημαντικῶς explicandi? siquidem quando dicitur, hæc est parabola, uti ὑπαρξίς ipsa elucescit: ita per semen non significatur, nec intelligitur terrenum & corruptibile; sed cælestis & ἀφθαρτον semen, quod revera, ἰδιως, & re ipsa est verbum Dei. Interim ut hoc ἐκπερισσότερον addamus, licet vocula *EST* pro significat sumatur: inde tamē mea non sequitur, in Sacra Cœna panem significare corpus Christi.

Christi. Causa diversitatis est longè gravissima: in Cœnâ non recitatur parabola: sed Testamentum. Sic in effato illo Apostolico, petra erat Christus: 1. Corinth. 10. 4. non de corporali, sed spirituali & Israëlitas consequente petra sermo fit. Quid enim notius est in Scriptura, quàm Christum vocari & ipsa esse unicam Ecclesiæ petram. Matth. 16, 18.

VI.

Unde diversitas fructus pendet, quòd una terra centenos, sexagenos, trigenosq; & vice versa tulit?

Nos diversitati donorum, unicuique sufficientium, cœlestis concessorum attribuimus. Pontificii appendunt *ἀντιζησία*: humani cooperationem. Sic enim Alph. Salmeron Tom. 6. tract. 4. pag. 28. Præter Dei gratiam adjungendus est liberi arbitrii nostri assensus & conatus, qui in causa est, ut eundem gradum gratiæ recipientes, longè diversos proferamus fructus. Ait enim Dominus, quod reddet unicuique secundum opera sua. Matth. 16. vers. penult. Verùm uti labile est fundamentum: ita assertiois ædificium, quod superstruitur. Hic deprehenditur falsa præsumtio: Siquidem per *ναροφώρησιν* *ἐν τῷ ὀρωγῇ* intelligit compensationem, acquisitionem & expectationem vitæ æternæ, ut mercedis cujusdam meritissimæ. Illic vitiosa cernitur collectio propter falsam dicti interpretationem: non dicitur *ἀντιδωσῆς*, sed *δωροδωσῆς*: *ἀντιδωσῆς* mercedis debita solutio est, sed *δωροδωσῆς* & *δῶρος* generica est largitio. Sic non dicitur *ἐξ ἔργων* vel *διὰ ἔργων*, quæ unum sunt & & causam designant: sed *κατὰ τὰ ἔργα* juxta opera, quæ non nisi signi & testimonii de fide rationem habent. Salvavit nos Deus & vocavit non secundum opera, sed secundum propositum & gratiam, quæ data est nobis per Christum ante tempora æterna. 2. Tim. 1. 9.

Errata:

Errata è Postillis aduersa-
riorum quorundam huc ad-
scripta.

*Heretici (qui à doctrina Pontificia sunt se-
gregati) probare non possunt, doctrinam suam
unquam per universum mundum fuisse susceptam,
quoniam Christiani ubiq; locorum nostram Catho-
licam Ecclesiam servant, & nusquam doctrinam
hereticorum, Coster. in homil. sup. Domin. Sexag.
pag. 323*

*Omnes Catholici concionatores non aliud se-
men seminant, quam semen Christi, id est, ver-
bum Dei. Heretici autem serunt proprium suum
semen: quia verbum Dei non concionantur, sed
sua propria inventa. Item: In Ecclesia (scilicet
Romanensi) habemus hoc semen Christi non
adulteratum, neq; nos seligimus aut fingimus al-
quid novi, purum verbum Dei concionamur sine
hereticis erroribus & somniis. Non hîc oportet,
quod Diabolicum est, mundanum & carnale im-
miscere non fabulas, non curiositates neq; nugas.
id. pag. 328.*

*Concionator se ita accommodet, ut ex mala
terra bonam faciat per preces, per bonam vitam,
per*

per pœnitentiam & alia bona opera, que gratiam
Dei auditoribus promerentur: auditores etiam se
aptent, ut possint esse terra bona & cum fructu ver-
bum Dei audire. pag. 332.

Qui sunt in peccatis mortalibus, possunt dici
bona terra p. 353.

Deus nobiliorem Scripturam in corde Eccle-
siae scripsit, per suum digitum, qui est Spiritus san-
ctus, que longe clarior est, certior & perfectior,
quam est Scriptura Bibliorum. id. Cost. p. 338.

Die Krafft des Verstandes verschafft in vns/
das wir das Wort Gottes mit möglich, em Gleis
als einen Boten/der vom Himmel gesandt wird/
hören vnd auff das vollkômlichste verstehen. Gra-
natenfis in Postill. Germ. 388.

Sage mir, was kan erschrecklichers oder er-
bärmlichers seyn / denn das nach dem Fall die
Sünde vnd Laster / mir so gar freundlich / bekandt
vnd so bald an der Hand sind? die Tugenden aber/
mit welchen man das ewige Leben erlanget / vns
anders woher eingetragen vnd herzu geführet
müssen werden. id. ibid.

Es ist zweiffels ohne nicht eine geringe Ehre/
den Catholischen Glauben behalten / alle Tage
(das grosse Fürsten thun) dem Ampt der heiligen
Messe vnd der Predigt beywohnen / ordentliche
Gebetlein zur bestimmten Zeit zum H. Ern aus-
gießen

gießen vnd den Rosenkrantz nimmer aus der
Hand legen. Es ist gewiß/das̄ dieses alles leicht
zu thun ist. id. Granat. p. 385.

*Due cause concurrunt ad effectum gratia
ad fidem, ad charitatem aliasq̄ virtutes & earum
bona opera in nobis producenda, Dei donum, seu
gratia, nostrumq̄ liberum arbitrium. Thom. Sta-
pleton. in prompt. Cathcl. p. 82.*

*Ut lignum pomiferum semen suum habet in
semetipso, ut illo jacto in terram multiplicetur: sic
Ecclesia habet verbum Dei in semetipso, cordi-
bus insculptum. Idem Stapleton. in promptuar.
Morali Domin. Sexag. text. pag. 337.*

Concludimus hanc διόσκεψιν disticho illo Fa-
bri, senioris Pastoris Hohelainenſis
pientissimo:

Δόξα θεῷ μένω τρισηποσάτω εὐγμα, κλέσσε,
εἰς χρόνον ἐκ τὰ τε μηδὲν ἔχοντα τέλθ.

F I X I S.

Anglia Domini

D. N. O. D. M. C. C.

ANNUS CENTIARUM

ET DE PROPHETIA

ET DE

AT QMOM CLASSIS

ET DE

ANNO M. D. C. C. XVII

ET DE

ET DE

94 A 7385

ULB Halle
002 728 095

3

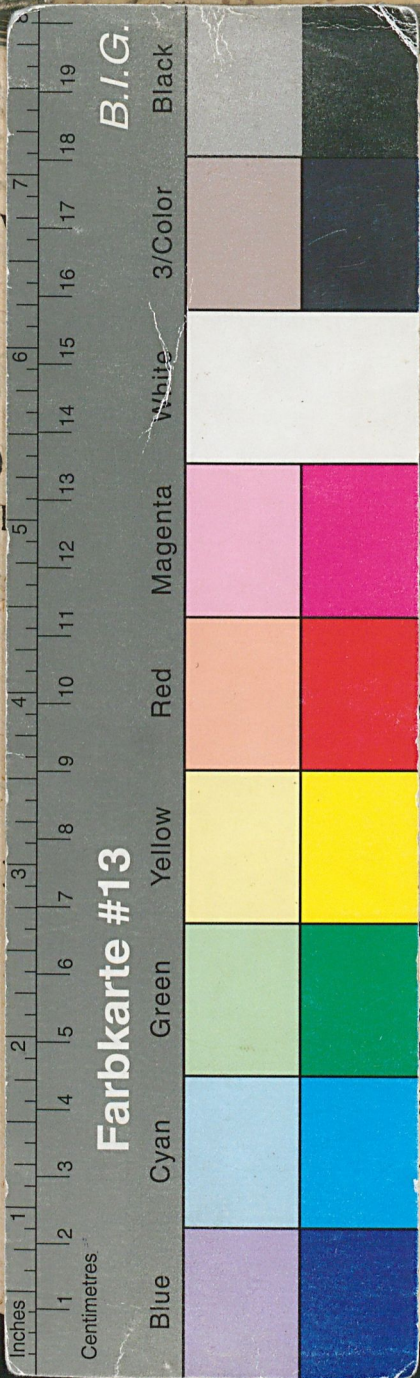

VD17

1. An der ...
2. ...
3. ...

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

IO
ca Sexa-

14

HARDO
ESSORE
EMIA

biciendo,

KMANO
m Diacono

ry.
III.

ANNI.